
Marcel Proust

SZODOMA ÉS GOMORRA (II)

Bognár Róbert fordítása

Megpillantottam Swannt, szerettem volna beszélni vele, de Guermantes herceg nemcsak álltában fogadta Odette férjének köszönését, hanem azonnal a kert mélye felé ragadta őt, szinte magával szippantotta, olyan viharosan, hogy némelyek azt mondták: – Kidobja a házából.

Amilyen szórakozott voltam, csak harmadnap tudtam meg, az újságokból, hogy egész este játszott egy cseh zenekar, és percenként görögtüzek gyúltak, és csak akkor nyertem vissza egy kicsit a megfigyelőképességemet, amikor eszembe jutott, hogy megnézzem Hubert Robert híres szökőkútját.

Szép fák övezte félreeső tisztáson magasodott a szökőkút (jó néhány fa egyidős volt vele); a karcsú vízoszlop messziről szilárd tömbnek tetszett, s csak a lehulló permetpalástot libegtette a könnyű szél. A XVIII. század tiszta, elegáns vonalakkal rajzolta meg a formáját, de – tulajdon stílusába merevítve – mintha megállította volna az életét: távolról sokkal inkább a művészetet érzékelt az ember, mint a víz lendületét. Még a sudaránál megsűrűsödő felhőgomoly is a kor jellegét őrizte, úgy, mint azok a fellegek, amelyek Versailles egén tornyosulnak. Közélről aztán látnivalóvá vált, hogy a víz, bár követi az eleve megrajzolt pályát, ahogy egy antik palota vonalát őrzik a kövek, mindig új s új sugárban lövell a magasba, s úgy engedelmeskedik az építész valahai parancsának, hogy látszólag szilajul ellene szegül: ezernyi külön szökkenés látszik távolról egyetlen nekirugaszkodásnak. És valójában az aláhulló víz is éppolyan szakadozott, mint a fölszökő, holott messzebből úgy láttam, hogy egyetlen megtörhetetlen lendületű sűrű folyam. Mint közlelről megfigyelhető volt, az biztosította a függélyes folyamatosság látszatát, hogy ott, ahol a fölszökő víz íve megtört volna, egy-egy párhuzamos-harántirányú vizlövellő torok vette át a szerepét, s ott, ahol már az se bírta erővel, egy még följebb lévő kapcsolódott a sorba. Fáradt vízcseppek hulltak alá a vízoszlopról, keresztezve fölfelé szálló társaik útját, és olykor, a szökőár kavarta légörvénytől szétzaggatva, -porlasztva, ott lebegtek a levegőben, amíg el nem enyésztek a medence vizében. Tétova, puha, hulló párájuk lágyan ölelte körül a szüntelenül megfeszülő vízszugárnyalábot, mely milliomm parányi cseppből összeálló, óarany színben játszó, mozdulatlanságában is csupa mozgás felhőt nyújtóztatott az ég felhői felé. Sajnos megeseett néha, hogy egy szállókéstől, vagy egyszerűen attól, hogy félrehordott egy engedetlen vízszugár, zápor csapott le rézsútosan a földre, s bizony bőrig áztak az óvatlan szemlélődők, ha nem maradtak tisztes távolságban a szökőkúttól.

Hirtelen feltámadt a szél, és bekövetkezett a ritka – és ezúttal meglehetősen kellemetlen – kis baleset. Valaki azt mondta Arpajonnénak, hogy Basin de Guermantes, aki pedig még meg sem érkezett, Surgisnéval van a rózsaszín márványteremben, ahová a medence kávéjánál kezdődő iker-oszlopfolyosó vezetett. Arpajonné éppen elindult volna az egyik árkádsor alatt, amikor egy meleg szállókés elhajlította a vízoszlopot, és akkora adagot zúditott a nyaka közé, hogy a ruhája alá csorgó víztől úgy átázott a szép hölgy, mintha belemerítették volna egy teli kádba. S ekkor öblös rőfögés harsant

nem messze tőle, olyan mennydörgő erővel, hogy azt egy egész ármádia tisztán hallotta volna, de a hang gazdája meg-megszakította, időnként kitartotta a gurgulázást, mintha nem az egész sereghez, hanem külön-külön az egyes csapattestekhez szólna; Vlagyimir nagyherceg hahotázott teli tüdőből Arpajonné elázása láttán (később gyakran emlegette, hogy ez volt az egyik legmulatságosabb jelenet, amit valaha látott). Néhány könnyörületes személy megjegyezte a moszkvai férfiúnak, hogy Arpajonné talán megérdemelné, hogy egy-két részvétteljes mondattal örvendeztesse meg, elvégre a hölgy, ki most a kendőjével törülgeti magát, jócskán túl van a negyvenen, s bár a víz alattomosan síkossá tette a szökőkútmedence szegélyét, senkitől se kérve segítséget szabadult ki szorult helyzetéből, mire a jószívű nagyherceg kötelességének érezte, hogy engedelmeskedjen, és az utolsó öblös hahotaroham elültével máris a korábbinál is messzehangzóbb mennydörgés hallatszott. – Bravó, öreglány! – harsogta Vlagyimir, és tapsolt, mintha színházban volna. Arpajonné nem lelte örömét benne, hogy ügyességét a fiataltsága rovására dicsérik. És válaszul valakinek, aki (megstukéttatva a víz robajától, amelyet pedig túlharsogott a főméltóságú úr rivalgása) odaszólt neki: – Azt hiszem, önnek mondott valamit a cári fenség – Arpajonné azt felelte: – Nem! Souvrénének.

Visszamentem a parkon át, föl a lépcsőn, ahol – hogy a herceg félrevonult valahová Swann-nal – Charlus körül sűrűsödött meg a vendégek sokasága, ahogy egykor Versailles-ban, ha XIV. Lajos távol volt, fivérénel, a Monsieur-nél gyűltek össze az udvaroncok. A báró megállított; mögöttem két hölgy és egy fiatalember közeledett, hogy üdvözölje.

– Kedves, hogy itt láthatom – nyújtott kezét Charlus. – Jó estét, Madame Trémoille, jó estét, Herminie. – De tüstént eszébe juthatott, mit mondott nekem a Guermentes-palotában betöltött vezérszerepéről, és ha már nem tudta megakadályozni, ami kedve ellen való volt, abban talált elégtételt, hogy nagyúri hetykeségét és hisztériás jókedvét maró gúnnyal nyilvánítsa ki: – Kedves – folytatta –, de kivált igen furcsa és mulatságos. – És felkacagott, egyszerre mutatva ki jókedvét és azt, amit az emberi szó már nem tud kifejezni, olyan harsányan kacagott, hogy némelyek, tudván, milyen nehezen megközelíthető a báró, és milyen pökhendi „kirohanásokra” hajlamos, kíváncsian közelebb húzódtak, aztán majdhogynem egyetlen sietséggel, a nyakukba szedték a lábukat. – Ejnye, meg ne sértődjön – érintette meg a vállamat –, tudhatja, hogy kedvelem magát. Jó estét, Antioche, jó estét, Louis-René. Megnézte a szökőkutat? – kérdezte, de inkább állítás volt az, mint érdeklődés. – Szép, ugye? Csodálatos. Persze még csodálatosabb lenne, ha el lehetne tüntetni róla bizonyos dolgokat, akkor egész Franciaországban nem lenne párja. De már így is a párját ritkítja. Ha beszél Bréautéval, nyilván azt fogja hallani tőle, hogy kár volt lampionokat fölszereltetni, de ezzel csak el akarja terelni a figyelmet róla, hogy ő maga adta ezt a képtelen ötletet. De mindent összevetve nem nagyon sikerült elrondítania. Sokkal nehezebb elcsúfitani egy remekművet, mint megalkotni. Amúgy is gyaníthattuk, hogy Bréauté nem vetekedhet Hubert Robert-ral.

A befelé vonuló vendégek sorához csatlakozva visszamentem a palotába. – Találkoztam mostanában az én tüneményes Oriane kuzinommal? – kérdezte a hercegnő. Az imént állt fel a bejáratnál levő karosszékéből, és most a szalonok felé kísértette magát. – Idejön ma este – folytatta a ház úrnője –, találkoztam vele délután, megigérte. Egyébként, ha jól tudom, csütörtökön a követségen ön is velünk vacsorázik az olasz királynénál. Az összes felségek ott lesznek, nagyon félek. – A koronás fők természetesen egy

csöppet sem ijesztették Marie-Gilbert-t, aki nagyon is otthonos volt a szalonok világában, és aki úgy emlegette a „kis Koburgokat”, ahogy más azt mondja: „az én kis kutyusaim”. Guermantes hercegnő egyszerűen butaságból mondta tehát, hogy „nagyon félek”, mert a butaság még a hiúságnál is erősebb a nagyvilági emberekben. A tulajdon genealógiájáról is kevesebbet tudott, mint egy gimnáziumi történelemtanár. Szerette viszont fitogtatni ismeretségi körében, hogy pontosan tudja, kinek mi a beceneve. Megkérdezte, hogy a következő héten ott leszek-e Pommelière márkiné vacsoráján, és tagadó válaszmra egy kis ideig hallgatott, aztán pusztán azért, hogy kérkedjen a tudományával, s hogy – a lapos közgondolkodás iránti hódolatáról bizonytságot téve – kimondhassa a márkiné becenevét, azt mondta: – Meglehetősen kellemes asszony a kis Pomme.

Miközben a hercegnő velem társalgott, megérkezett Basin de Guermantes és Oriane. Nem tudtam azonnal üdvözölni őket, mert alighogy elváltam a ház úrnőjétől, karon ragadott a török nagykövetné, és a ház úrnőjére mutatva így kiáltott: – Ah, micsoda tündéri teremtés a hercegnő! Egy tünemény! Ha férfi volnék – fűzte hozzá némiképp alantas izléssel és keleties érzékiséggel –, az életemet is odaadnám érte. – Azt válaszoltam, hogy én is bájosnak találok, de jobban ismerem az unokanővérét, Oriane hercegnőt. – Nem lehet egy napon említeni őket – mondta a követné. – Oriane bájos nagyvilági hölgy, aki Mémétől és Babaltól lesi el a szellemességet, Marie-Gilbert viszont *valaki*.

Nem szeretem, ha előírják, miként vélekedjem olyan emberek felől, akiket magam is ismerek. És semmi érv nem szólt mellette, hogy a török nagykövetnének biztosabb volna az ítélete Oriane de Guermantes-ról, mint nekem. Egyébként az is felingerelt a nagykövetné ellen, hogy egy egyszerű ismerős, de még egy barát hibái is mérgezők számunkra, csak szerencsére „immúnisak” vagyunk rájuk. Nincs szándékomban tudományos összehasonlításba bocsátkozni és az anafilaxiáról értekezni, csak azt mondom, hogy baráti vagy pusztán társasági kapcsolatainkban van egy bizonyos ellenséges érzület, mely általában nem okoz tüneteket, de időnként kitör. Nemigen hat a méreg, ha az emberek „természetesek”. A török nagykövetné „Mémé”-ként emlegetve Charlust és „Babal”-ként Bréautét, akiket pedig nem is ismert, kioltotta „immunitásomat”, amelynek hála máskor elviselhetőnek találtam a hölgyet. Idegesített, ami már csak azért is jogtalan volt, mert nem azért beszélt így, hogy azt a látszatot keltse, mintha bizalmas jó ismerőse volna „Mémé”-nek, hanem mert sebtében szerzett ismeretei alapján azt hitte, hogy ez a helyi szokás, így kell neveznie az előkelőségeket. Iskoláit néhány hónap alatt végezte el, és nem járta ki az összes osztályokat. De jobban belegondolva más oka is volt, hogy taszított a nagykövetné társasága. Nem is olyan régen történt, hogy ugyanez a diplomáciai személyiség „Oriane” házában komolyan és megfontoltan azt mondta nekem, hogy ellenszenvesnek találja Marie-Gilbert de Guermantes-ot. Nem ütköztem meg a mostani pálfordulásán: az estélyre való meghívás kellő magyarázattal szolgált. A nagykövetné őszinte volt, mondván, hogy Guermantes hercegnő tüneményes teremtés. Mindig is ez volt a véleménye. De mivel mind ez ideig nem kapott meghívást a hercegnőtől, azt hitte, hogy nem-fogadtatása viszonzásaként úgy kell tennie, mintha elvi megfontolásból és önként tartaná távol magát a Guermantes-palotától. Most, hogy bebocsáttatást kapott, és hihetőleg nem csak erre az alkalomra, nem volt akadály a többé, hogy kinyilvánítsa rokonszenvét. Többnyire nem ám afféle súlyos ok magyarázza kinek-kinek a másiktól alkotott véleményét, mint a szerelmi csatlódás vagy a politikai hatalomért való vetélkedés. Sokkal ingatagabb az ítélet: egy meg-

hívás vagy egy meghívás elmaradása is lehet az alapja. Egyébként a török nagykövetné – ahogy azt Oriane de Guermantes mondta, szemlét tartva velem a szalonokban – „jól mutatott” a vendégek között. És főleg nagyon hasznos volt. Az arisztokrácia igazi csillogainak terhes, hogy estélyeken kell mutatkozniuk. Aki látni akarja igazi fényüket, gyakran kénytelen egy másik égöv alá vándorolni, ahol jószerivel magányosan ragyognak. De az oszmán nagykövetné és a hozzá hasonlatosak, akik csak nemrég forgolódnak az előkelő társaságban, bele nem fáradnak, hogy úgyszólván egyszerre mindenütt ott csillogjanak. Hasznosak az afféle társasági eseményeken, amelyeket estélynek, fogadásnak neveznek, és ahová akár félholtan is elvitetnék magukat. Állhatatos mellékszereplők, akikre bizton számíthatni: ők ott lesznek az estélyen. Az ostoba ifjoncok pedig, nem sejtven, milyen talmi a csillogásuk, őket látják az elegancia fejedelemszónyainak, és bajos volna megmagyarázni nekik, hogy a világtól elvonulva diszpárnákat festegető Standishné, akit ők ismerni se ismernek, legalább olyan előkelő dáma, mint Doudeauville hercegné.

Oriane de Guermantes tekintete általában szórakozott volt és egy kicsit mélabús, csak akkor ragyogtatta fel a hercegnő, ha valamely barátját üdvözölte, akkor pontosan olyan volt az a belső fény, mint egy elmés mondás, egy bájos arcvonás: különleges konyharemek, melynek ízetől áhítatos öröm terül szét az ingyenc orcáján. De a nagy estélyeken annyit kellene köszönetnie, hogy úgy gondolta: kimerítené, ha minden üdvözlés után el kellene oltania a lángot. Ezért, akár egy irodalomrajongó, aki egy nagyszerű színpadi szerző legújabb darabját nézi meg a színházban, s kinyilvánítandó abbéli bizonyosságát, hogy jó estére számít, már a páholynitónő kezébe nyomva a holmijait, bennfentes mosolyra igazítja ajkát, és helyeslően csúfondáros élénkséget lobbant a szemében, a hercegnő, mihelyt megérkezett, az egész estély idejére felizzította a tekintetét. És miután odaadta csodálatos Tiepolo-rózsaszín belépőjét, mely alól előragyogott a nyakát abroncsként körülfogó rubin nyakék, a nagyvilági hölgyekre jellemző gyors, mégis minden részletre kiterjedő szakértő pillantást vetett a ruhájára, Oriane megbizonyosodott felőle, hogy kellően csillog-e a szeme, mintha az ugyanolyan ékszer volna, mint amiket visel. Egynéhány „jótét lélek”, köztük Jouville, oda-sietett a herceghez, és útját állta, mondván: – Hát nem tudja, hogy szegény Mama* haldoklik? Már feladták neki az utolsó kenetet. – Basin de Guermantes azt felelte: – Tudom, tudom – és elhessegette a kellemetlenkedőket. – A viaticum a lehető legjobb hatással volt rá – tette hozzá mosolyogva, s arra gondolt, hogy az estély után mindenképp elmegy a vigadói jelmezbálba. – Titokban akartuk tartani, hogy visszajöttünk – mondta a hercegnő. Nem sejtette, hogy Marie-Gilbert eleve megcáfolta ezt az állítást, mert elmondta, hogy futólag találkozott vele, és ígéretét vette, hogy eljön. Basin de Guermantes percekig fürkészte a felesége arcát, majd így szólt: – Elmondtam Oriane-nak, hogy milyen kétségei voltak. – A hercegnő, látva, hogy kétségeim megalapozatlanok voltak, és nem hárul rá az a feladat, hogy eloszlassa őket, nevetségesnek nyilvánította aggályaimat, és hosszasan élcelődött rajtuk. – Még hogy attól félt, hogy nincs meghíva! Mindig meg van híva az ember! És különben is számíthatott rám. Csak nem képzeled, hogy nem tudtam volna meghívni a kuzinomhoz? – El kell ismernem, utóbb sokkal nehezebb dolgokat is megtett az érdekekben, mindazonáltal őrizkedtem tőle, hogy úgy értelmezem a szavait, mintha fölöslegesen kishitű lettem volna. Kezdtém eligazodni rajta, hogy mit érnek igazából az arisztokrata szívélyesség kimondott vagy

* Mama: Amanien d'Osmond márkinak, a Guermantes-ok unokafivérének beceneve.

néma szavai; olyan szívesség az, mellyel gyógyítgatják ugyan pártfogoltjaik kisebbségi érzését, de nem annyira, hogy el is oszlassák, mert akkor kedvességük létokát szüntetnék meg. „De hiszen minden téren legalábbis egyenrangú velünk” – sugallták minden cselekedetükkel, mondták minden szavukkal az elképzelhető legnyájasabban a Guermantes-ok, de nem azért, hogy el is higgyék nekik, hanem hogy szeressék és csodálják őket; ha átlátta az ember, hogy csak képzeletbeli a szívélyességük, az a szemükben a jólneveltség bizonyítéka volt; ha valóságosnak hitte a szívélyességüket, az a neveltlenség biztos jele. Egyébként nem sokkal később olyan leckét kaptam, amelyből végképp és pontosan megtanultam, meddig terjednek az arisztokrata szívélyesség bizonyos formái, és hol vannak a határai. Montmorency hercegnő fogadást adott egy délelőtt az angol királynő tiszteletére. Megindult a kis menet az étellel, itallal rakott asztalok felé, az élen a királynő haladt Basin de Guermantes-ba karolva. Ekkor érkeztem. A herceg vagy negyven méter távolságból barátságosan integetett nekem a szabad kezével, baráti és hívogató gesztusával nyilvánvalóan azt jelezte, hogy bátran odamehetek, nem fognak lenyelni a szendvicsek helyett. De én, egyre járatosabb lévén az udvari nyelv rejtelmében, nemhogy egy lépéssel is közelebb mentem volna, hanem onnan, negyven méter távolságból, mélyen meghajoltam, mosolytalanul, mintha olyan személyiséget üdvözlénék, akit alig ismerek, és már mentem is az ellenkező irányba. Ha világgraszoló remekművet írok, Guermantes-ék akkor se ünnepeltek volna jobban, mint ezért a meghajlásért. Nem kerülte el a herceg figyelmét, pedig aznap legalább ötszáz üdvözlést kellett fogadnia, sőt a hercegnő is észrevette, és mihelyt találkozott anyámmal, beszámolt neki róla, egy szóval se említve, hogy tévedtem, bátran odamehettem volna. Azt mondta, hogy elképzelni is lehetetlen kifejezőbb meghajlást, és hogy a férje el volt ragadtatva tőle. Nem győzték magasztalni, s csupán egyetlen erényéről hallgattak, mégpedig a legfontosabbról, nevezetesen arról, hogy diszkrét volt, és a dicséretekből, amelyekkel elhalmoztak, nem volt nehéz rájönnöm, hogy sokkal kevésbé múltbéli érdememet jutalmazták velük, mintsem a jövőre való útmutatással szolgálnak, olyanformán, ahogy egy iskolaigazgató finoman a diákjai tudomására hozza: „Ne felejtétek el, édes fiaim, hogy ezeket a jutalomkönyveket leginkább a szüleitek kapják, hogy jövőre is ide írassanak be benneteket.” Marsantes-né is, ha alsóbb osztálybeli került a társaságba, úgy dicsérte neki a tapintatos embereket, „akiket mindig meg lehet találni, amikor keressük őket, de máskor szerényen visszahúzódnak”, ahogy egy rossz szagú cselédet szokás közvetve figyelmeztetni, mondván, hogy a rendszeres fürdés nagyon egészséges.

Miközben, még az előcsarnokban, Guermantes hercegnővel beszélgettem, egy olyan hang ütötte meg a fülemet, amelynek a fajtáját, e naptól fogva, csalhatatlan biztonsággal el tudtam különböztetni minden más hangtól. A Vaugoubert-é volt, aki most Charlusszal társalkodott. Egy klinikusnak nincs szüksége rá, hogy felhajtassa a beteget, és meghallgassa a légzését; elég, ha a hangját hallja. Hányszor, de hányszor dőbentett meg utóbb a szalonokban emez vagy amaz hanghordozása, nevetése; hiába követte hajszálpontosan a hivatása nyelvezetét, a társadalmi környezete modorát, hiába volt mereven választékos vagy bizalmasan közönséges, nem tévesztette meg zongorahangolóhoz méltóan érzékeny fülemet, a hamis hangból rögtön megállapítottam: „Ez egy Charlus.” E percben egy követtség teljes személyzete járult a báró elé, hogy tiszteletét tegye. Jóllehet a szóban forgó betegség jellegét csak aznap fedeztem fel (killesse Charlust és Jupient), kikérdezés és vizsgálat nélkül is meg tudtam állapítani a kórismét. Egyébként a Charlusszal társalgó Vaugoubert bizonytalannak tetszett. Pedig

kamaszkori tévelygése után tudhatta volna, hogy mihez tartsa magát. A homoszexuális eleinte azt hiszi, hogy az ő fajtájából nincs több a világon, és csak később képzelet – a másik véglet –, hogy a normális ember a kivétel. Csakhogy Vaugoubert, becsvágyó és gátlásos lévén, már réges-régóta nem adta át magát annak, ami számára a gyönyör lett volna. A diplomatapálya olyan volt neki, mintha szerzetesnek állt volna. Tekintve, hogy már a Politikatudományi Főiskola hallgatójaként is csak példás előmenetelével foglalkozott, húszéves korától a keresztényi szüzességnek szentelte magát. Így aztán, ahogy az érzékek is gyöngülnek, eltompulnak, elcsökevényesednek, ha nem használják őket, Vaugoubert – amiként a civilizált ember már nem vetekedhetne a barlanglakóval testi erő vagy a hallás élessége dolgában – rég elvesztette azt a sajátos megfigyelőképességet, amely Charlust vajmi ritkán csalta meg, és a meghatalmazott miniszter úr már arra se volt képes, hogy a hivatalos fogadásokon, akár Párizsban, akár külföldön, az egyenruha álcája alatt ráismerjen a vele hasonzorúre. Charlus – aki fel volt háborodva, ha a vonzalmait emlegették, de kedvtelve beszélt ki másokat – felsorolt néhány nevet Vaugoubert-nak, s ő kéjesen ámuldozott e nevek hallatára. Nem mintha oly sok év után ki akarta volna használni, ha netalán alkalom kínálkozik. Hanem a hirtelen revelációk – ahhoz hasonlatosak, melyek Racine tragédiáiban Atália és Ábner tudomására hozzák, hogy Joás Dávid nemzetségéből való, vagy felfedik, hogy Eszter, ki „királyasszonnyá tétetett”, „jordan” szülők leánya – egyszeriben megváltoztatták Vaugoubert szemében X... küldetésének vagy a külügyminisztérium valamely rendelkezésének értelmét, és visszamenőleg éppolyan titokzatossá tették előtte ezeket a nagyúri palotákat, mint a jeruzsálemi szentélyt vagy a szuzai tróntermet. Ami mármost a követség személyzetét illeti, mely teljes létszámban Charlus elé járult, hogy megszorítsa a kezét, az ifjú emberek láttán Vaugoubert éppúgy bámulatba esett, mint az *Eszterben* így rajongó Eliza:

*„Mily ártatlan sereg özönlük itt, nagy ég!
Szépségük látni is merő gyönyörűség!
Piruló arcukon lelkiüknek szendesége!”*

Aztán további „tájékozódás” végett bárgyú és cinkos kérdő pillantást vetett Charlusre. – Hát persze – válaszolt leereszkedően a báró, ahogy a tudós oktatja a tudatlan laikust. Ettől kezdve Vaugoubert (Charlus nagy bosszúságára) le nem vette a szemét a titkár úrfikról, akiket X... párizsi nagykövete, az a cégéres gazember, nem ám találmomra választott ki magának. Vaugoubert nem szólt, de annál ékeesebben beszélt a tekintete. Mivel gyerekkorom óta szokásom volt, hogy még aki néma, azt is megszólaltassam magamban a klasszikusok nyelvén, Vaugoubert tekintetét látva Eszter szavait véltem hallani, amikor elmondja Elizának, hogy Márdokeus, vallási buzgalomból, csupa zsidó lánnyal vétette körül őt, a királynét.

*„Közben szeretete a nemzetünk iránt
Sion lányaival tölté e palotát:
Nyíló virágok ők és hányt-vetett kis árvák,
Kiket a sors vele idegen földbe plántált.
Pogány szemek elől biztonságos helyen
Formálja őket [a kiváló nagykövet] és neveli szüntelen.”**

* Jékely Zoltán fordítása nyomán.

Kis idő múlva Vaugoubert a száját is szóra nyitotta. – Ki tudja – mondta búbánatosan –, hogy nem így megy-e ez a dolog abban az országban is, ahol az én állomáshelyem van? – Nagyon is valószínű – válaszolt Charlus –, kezdve Theodosius királlyal, bár semmi konkrétumot nem mondhatok róla. – Ó, dehogyis! – Akkor nem volna szabad, hogy ennyire annak lássék. Gügyög és modoros. Épp az a pipeskedő fajta, akit a legjobban utálok. Nem mernék mutatkozni vele az utcán. Egyébként nyilván ön is tudja, hogy mit tartanak felőle. Ismerik, mint a rossz pénzt. – Nem, nem, rosszul ítéli meg. Egyébként elragadó ember. Amikor megszületett a szerződés országa és Franciaország közt, megölelt és megcsókolt. Életem legmeghatóbb pillanata volt. – Akkor kellett volna szólania neki, hogy mit szeretne. – Rettenetes, miket beszél! Ha csak megsejtette volna is... De nem, ez teljes képtelenség. – Ott állva a közelükben, tisztán hallottam a beszélgetésüket, és azt szavaltam magamban:

*„Máig se tudja a király kivoltomat,
Ki által engem itt az égi gond vezérel,
Őriztetni velem e titkot hét pecséttel!”*

A félig néma párbeszéd rövid ideig tartott, és alig néhány lépést tettünk a szalonban Guermantes hercegnővel, amikor odalépett elé egy rendkívül szép, apró termetű baron hölgy:

– Találkozót szeretnék kérni. D’Annunzio megpillantotta magát egy páholyból, és azt írta T*** hercegnőnek, hogy sose látott még ilyen szépséget. Az életét adná érte, ha tíz percre találkozhatna magával. De ha nem tud vagy nem akar találkozni vele, a levél mindenesetre a birtokomban van. Adjon nekem egy időpontot, amikor találkozhatnánk. Vannak bizonyos titkos dolgok, amikről most nem beszélhetek. Látom, nem ismer meg – fordult felém –, a parmai hercegnőnél találkoztunk. – Sosem jártam ott. – Az orosz cárnak az a kívánsága, hogy a maga apját küldjék Szentpétervárra. Ha el tud jönni kedden, Izvolszkij is ott lesz, majd mindent elmond magának. – Újra a hercegnek felé fordult. – Van egy ajándékom a maga számára, kedvesem, senki másnak nem adnám. Ibsen három drámájának kézírata, öreg ápolójával küldte el nekem. Az egyiket megtartom, a másik kettőt magának ajándékozom.

Guermantes herceg nem volt elragadtatva az efféle ajánlatoktól. Nem volt bizonyos benne, hogy Ibsen meg D’Annunzio meghaltak-e már vagy még elevenek, már látta, amint írók, drámaírók járnak a feleségéhez, és aztán beleírják a műveikbe. Az előkelőségek gyakran képzelik úgy, hogy a könyv afféle kocka, amelyiknek hiányzik az egyik lapja, és amibe a szerző „belegyömöszöli” azokat a személyeket, akikkel találkozik. Ez nem tisztességes dolog, de hát mi mást lehet várni a firkászféléktől. Igaz, nem volna érdektelen „futólag” találkozni velük, hiszen nekik köszönhető, hogy egy könyvet vagy cikket olvasva „belelát a kártyákba” az ember, és hogy „lehull az álarc”. Akárhogy is, jobb megmaradni a halott szerzők mellett. Guermantes egyetlen író urat tartott „tökéletesen illendően viselkedő”-nek, azt, aki a *Gaulois* nekrológjait írta. Ő legalább beírta annyival, hogy azok közt, akik „ott voltak nevezetesen” a temetésen, (elsőként) említette Basin de Guermantes-ot, persze csak ha felvette magát a gyászolók listájára. Ha a herceg nem akarta, hogy szerepeljen a neve, nem vettette lajstromba magát, hanem kondoleáló levelet írt az elhunyt családjának. Ha mármost a család kiírta az újságba, hogy „a részvényt nyilvánító levelek sorában hadd említsük a Basin de Guermantes herceget sat.”, arról már nem a rovatszerkesztő tehetett, hanem az elhunyt

fia, fivére, apja, akit a herceg nyomban törtető alaknak könyvelt el, és megszakított vele minden kapcsolatot (amit ő úgy mondott, nemigen tudva a szólások értelmét: „Tengelyt akasztok vele”). Elég az hozzá, hogy Ibsen és D’Annunzio neve és bizonytalan életben-léte homlokráncolásra készítette a herceget, aki még nem távolodott el annyira tőlünk, hogy meg ne hallja a szolgálatkész hölgy külön-külön ajánlatait. Timoléon d’Amoncourt hitvese elragadó asszony volt, szelleme méltó a szépségéhez, úgyannyira, hogy ez is, az is önmagában is elegendő lett volna, hogy sikere legyen a társaságban. De kevésbé előkelő környezetből kerülvén oda, ahol most élt, eleinte csak arra vágyott, hogy irodalmi szalonja legyen, és sorra a barátnéja (de nem a szeretője, mert feddhetetlenek voltak az erkölcssei) lett azoknak a nagy íróknak, akik neki ajánldékozták az összes kézírataikat, neki írták a könyveiket, és utóbb, mikor a véletlen bejuttatta a Saint-Germain negyedbe, jó hasznát vette az irodalmi életbeli kiváltságainak. Mostani helyzetében már semmi segédeszközre nem volt ráutalva, bájos személyisége is megtette a kellő hatást. Mégse tudott leszokni róla, hogy a bevett fortélyokkal, buzgólkodással ne igyekezzen kedvessé tenni magát. Hol megsúgott egy államtitkot az embernek, hol bemutatta egy potentátnak, hol nekiajánldékozott egy mesterkézre valló akvarellt. Volt valami álságos a sok fölösleges kedveskedésben, de ez varázsolta sziporkázó és bonyolult komédiává az életét, amúgy pedig csakugyan neki volt köszönhető nem egy prefektusi vagy tábornoki kinevezés.

A mellettem lépdelő Guermantes hercegnő maga előtt úsztatta azúrszín tekintetét, de csak úgy, iránytalanul, hogy ne kerüljenek a fókuszába nemkívánatos személyek, akik megannyi fenyegető zátony gyanánt sejlettek föl a távolban. A vendégek sorfala közt haladtunk, olyan emberek közt, akik tudván tudva, hogy sosem ismerkedhetnek meg „Oriane”-nal, szerették volna legalább afféle nevezetességként megmutatni a feleségüknek: „Gyere gyorsan, Ursule, nézd, az ott Guermantes hercegnő... aki avval a fiatalemberrel beszél.” Majdhogy székre nem álltak, hogy jobban lássanak, mint a július 14-ei díszszemlén vagy a derbin. Nem mintha Oriane de Guermantes szalonja előkelőbb lett volna, mint az unokanővéréé. Annyi volt a különbség, hogy az Oriane-éra olyan emberek is hivatalosak lehettek, akik sohasem kaptak volna meghívást Marie-Gilbert-hez, főleg a férje miatt. Marie-Gilbert nem fogadta Alphonse de Rothschild bárónét, aki bizalmas barátnéja lévén Trémoille-nénak és Sagannénak, csakúgy, mint Oriane, bejáratos volt az utóbbihoz. Ugyanez vonatkozott Hirsch báróra, akit a walesi herceg elvitt Oriane-hoz, de nem vitt el Marie-Gilbert-hez, mert nála nem látták volna szívesen, és ugyanez egynéhány bonapartista, mi több, republikánus hírességre, akikre Oriane kíváncsi volt, de akiket Gilbert de Guermantes mint meggyőződéses királypárti elvből nem fogadott. Szintén megrögzött elvi antiszemitizmusát a leghitelesebben előkelő viselkedés se tudta megrendíteni, réges-régi barátját, Swannt is csak azért fogadta (egyébként az összes Guermantes-ok közül egyedül ő nevezte Swann-nak és nem Charles-nak), mert – tudván, hogy Swann protestáns nagyanyja, aki egy zsidó emberrel lépett házasságra, egykor Berri herceg szeretője volt – el-elhittette magával azt a legendát, mely szerint Swann apja a herceg természetes gyermeke. Ez a (téves) hipotézis Bourbon ivadék nagyapától és katolikus nagyanyától született katolikus apával ajándékozta meg Swannt, vagysis szintiszta kereszténnyé avatta.

– Hogyhogy? Nem is tudja, micsoda csodálatos dolgok vannak itt? – kérdezte a hercegnő. Hosszan ünnepelte az unokanővére „kastélyát”, de nem mulasztotta el hozzátenni, hogy ezerszer többre tartja a saját „szerény hajlékát”. – Ezt csodálatos *megtekinteni*. De belehalnék a bánatba, ha itt kellene aludnom valamelyik hálószobában, ahol

mindenféle történelmi esemény zajlott. Úgy érezném, mintha zárás után ott felejtettek volna a blois-i vagy a fontainebleau-i kastélyban, vagy akár a Louvre-ban, és csak azzal vigasztalhatnám magam, hogy ebben a szobában gyilkolták meg Monaldeschit. Gyönge vigasz lenne... Nicsak, Saint-Euverte-nél Nálavacsoráztunk az este. Holnap rendezi az idei nagy parádét, úgyhogy azt hittem, lefekszik aludni. De a világ minden kincséért el nem mulasztana egy estélyt. Ha vidéken volna ez a mai, még egy bútorszállító kocsi is felkérédzkedne, csak hogy odaérjen.

Diane de Saint-Euverte-et nem annyira az vonzotta a Guermantes-palotába, hogy részesüljön egy másik rendezte estély élvezetében, hanem, legfőképpen, hogy biztossá a saját estélye sikerét, még egynehány vendéget toborozzon, és valamiképpen *in extremis* szemlélt tartson a sereg fölött, amely másnap fölvonul majd az ő garden partiján. Merthogy már jó néhány éve nem ugyanazok voltak a Saint-Euverte-estélyek vendégei, mint annak idején. A Guermantes-ok társaságának hölgyelőkelőségei, akik jobbra távollétükkel tüntettek volt, idő jártával – méltányolván, hogy a ház asszonya a figyelme megannyi jelével halmozta el őket – már a barátnőiket is magukkal vitték. Szintúgy serény, csak ellenirányú munkálkodással Saint-Euverte-né évről évre csökkentette az előkelőségeknek ismeretlen meghívottak számát. Sorra eltűnedeztek az idegenek. Egy ideig a „csoportosítás” rendszere működött, vagyis egyes estélyeket nem tettek nyilvánossá, s külön rendezvényre terelték össze a kitaláltakat (hadd szórakozzanak maguk közt!), hogy ne kelljen együtt meghívni őket a jobb emberekkel. Ugyan mi jogon panaszkodhattak volna? Talán nem kapták meg (*panem et circenses*) a sok aprósüteményt meg a szép zenei programot? Egy szó, mint száz, amiképpen egykoriban mindösszesen két, száműzetésben élő hercegnő tartotta kariatidaként a debütáló Saint-Euverte-szalón oromzatát, azonképpen az utóbbi években csupán két nem oda való személy vegyült az előkelő társaságba: az öreg Cambremerné és egy építész szép hangú felesége, akit gyakran meg kellett kérni, hogy énekeljen. De hogy azok ketten már senkit sem ismertek Saint-Euverte-nénál, nélkülözniük kellett régi társaikat, és érezték, hogy feszélyezik a többieket, leritt róluk, hogy majd’ megveszi őket az isten hidege: mint két fecske, amely nem kelt útra idejében. A rá következő évben aztán nem is kaptak meghívást; Franquetot-né megpróbált ugyan közbenjárni zenerajongó unokanénje érdekében, de mivel be kellett érnie azzal a kitérő válasszal, hogy: „Ha kedve van, nyugodtan eljöhet zenét hallgatni, nincs abban semmi bűn”, Cambremerné nem találta elég biztatónak az invitálást, és távol maradt.

A Saint-Euverte-né végbevitte átváltoztatás ismeretében – azzahogy a páriák szalonja arisztokrata hölgyek szalonjává alakult, és látszólag annak is a legújabb és legelőkelőbb formájává – joggal lehetett elcsodálkozni rajta: ugyan mi szüksége a szezon legragyogóbb estélyét adó hölgynek, hogy eljőjön s a nagy esemény előestéjén még egy végső buzdítást intézzen seregeihez? Nos, az az igazság, hogy csupán azok gondolták szerfelett kiválónak a Saint-Euverte-szalont, akik egyetlen délelőtti vagy estéli fogadáson sem vettek részt soha életükben, és csak a *Gaulois* vagy a *Figaro* tudósításai-ból ismerték a társasági életet. Az ilyen bennfentesek, akik az újságból szerzik tudományukat, azt olvasva, hogy ott volt az angol meg az osztrák nagykövetség, Uzès hercegné meg La Trémoille hercegné sat. sat., azt képzelték, hogy a Saint-Euverte-szalón egész Párizsban a legelső, holott az utolsók egyike volt. Nem mintha a tudósítások hazudtak volna. A felsorolt személyiségek többsége csakugyan jelen volt. De csak hosszas könyörgésre mentek el, nem tudva ellenállni a sok figyelmességnek és szívességnek, s akkor is úgy érezték, hogy igen nagy kegyben részesítik Saint-Euverte-nét. Az ilyen

szalonok, ahová úgyszólván csak kényszerű szívésségből mennek el (már ha elmennek) az előkelő vendégek, legfeljebb a „Társasági hírek” hölgyolvasóit kápráztatják el. Azokat, akik átsiklanak a valóban elegáns estélyek fölött, amelyeknek a háziasszonya, tudván, hogy minden hercegné ég a vágytól, hogy a „kiválasztottak közt” legyen, csak kettőt-hármat hív meg közülük. Az is igaz, hogy az olyan hölgyet, aki félreismerve vagy alábecsülve a nyilvánosság új keletű hatalmát, nem téteti bele az újságba a vendégei nevét, előkelőnek fogadja el a spanyol királyné, de a tömeg, az nem, mert az előbbi ismeri, az utóbbi viszont sose hallott róla.

Saint-Euverte-né nem tartozott az ilyen hölgyek közé, s most, szorgosan, mint egy méhecske, gyűjtögette másnapra a meghívottakat. Charlus nem volt meghíva, mert korábban mindig a távollétével tüntetett. De hát Charlus annyi emberrel volt haragban, hogy Saint-Euverte-né ezt a rossz természete rovására írhatta.

Ha csak Oriane-ról van szó, Saint-Euverte-nének persze fölösleges lett volna elfáradnia, hiszen őt már előszóban meghívta, s a hercegnő el is fogadta az invitálást, azzal a csalóka kedvességgel, amelynek az olyan akadémikusok a nagymesterei, akikől szívrepesve távozik a jelölt, és a legcsekélyebb kétsége sincs felőle, hogy számíthat a szavazatukra. De hát nem csak Oriane-ról volt szó. Agrigente herceg? vajon eljön-e? Hát Dufort-né? Egy szó, mint száz, Saint-Euverte-né – biztos, ami biztos – jónak látta, ha utánanéző a dolgoknak; emezt hízelgéssel, amazt erélyes szóval invitálta, mindenkit azzal kecsegtetett (de nagyon talányosan), hogy hihetetlen és megismételhetetlen vigalmakban lesz része, és kinek-kinek megígérte, hogy ott lesz az a személy, akivel találkozni vágyik, vagy az a személyiség, akivel érdeke, hogy találkozzon. És ez a hivatalféle, amelyet évente egyszer gyakorolt (ahogy bizonyos magisztrátusok az ókorban), vagyis hogy ő az, aki holnap az évad legjelentékenyebb garden partyját adja, pillanatnyi fontosságot kölcsönzött a személyének. Már le volt zárva a meghívottak listája, így aztán szép lassan végigvonulva a Guermentes-palota szalonjain és oda-odasúgva egyeseknek: „Várom holnap”, Saint-Euverte-né megszerezte magának azt a kérészéletű dicsőséget, hogy váltig mosolyogva elfordítsa a tekintetét, ha egy távol tartandó csúf nőt látott meg vagy valami parlagi nemes, aki „Gilbert” egykori iskolatársa lévén bejáratos volt Guermentes hercegekhez, de akinek a jelenléte egy csöppet sem emelné az ő garden partyja fényét. Az ilyeneket tehát elkerülte, hogy később azt mondhassa: „Szóban hívtam meg mindenkit, és sajnos magával nem találkoztam.” Lám csak, ő, aki egy egyszerű Saint-Euverte, „selejtez” Marie-Gilbert hercegnő vendégei közt! Ekképpen cselekedvén valóságos és vérbeli Guermentes hercegnőnek képzelte magát.

Megjegyzendő, hogy Oriane de Guermentes sem osztogathatta olyan szabadon az üdvözlést és a mosolyt, mint hihetnénk. Némelyeket persze saját akaratából nem érdemesített rá, hogy viszonzza az üdvözlésüket: – Halálra untat ez a nő – mondta –, nem vagyok hajlandó egy óra hosszat az estélyéről fecsegni vele.

Egy szénfekete hajú hercegnő haladt el mellettünk, akit a rútsága, az ostobasága és az illetlenségei miatt kirekesztettek ha nem is a társaságból, mindenesetre a legelőkelőbb szalonokból. – Hah! Hát még ezt is fogadják itt? – súgta Oriane de Guermentes, és olyan csalhatatlan és kiábrándult tekintetet vetett rá, mint a szakértő a hamis ékszerre, amit az orra alá dugnak. Egyetlen pillantás a sötét szőrszálakkal eléktelenített kellemetlen ábrázatra, és Guermentes hercegnő máris ítéletet alkotott az estély gyarló színvonaláról. Együtt nevelkedett a hölgyvel, de minden kapcsolatot megszakított vele; a köszönésére épp csak odabiccintett. – Nem értem – mondta szinte mentegetőzve –, nem értem, miért hív meg bennünket Marie-Gilbert ezzel a csöcselékkel együtt.

Szörnyű ez a szedett-vedett társaság! Mélanie Pourtalès sokkal jobban megoldotta a dolgot. Ő akár a szent színódust meg az oratoriánus társulatot is összeeresztette volna, de bennünket legalább megkímélt az efféle zsidóvárságoztól. – De sokan voltak, akiket azért nem üdvözölt, mert félt, hogy a férje jelenetet rendez, Basin erősen ellenezte ugyanis, hogy művészeket meg efféle népséget fogadjon, márpedig, Marie-Gilbertnek sok párfogoltja lévén, félő volt, hogy odatolakodik valami híres német énekesnő, de félelmei voltak a nacionalizmussal kapcsolatosan is, amelyet, olyan formában, ahogy a Guermantes-ok, például Charlus, a foglyai voltak, társasági szempontból megvetett ugyan (odáig fajult a helyzet, hogy – a vezérkar dicsőségére – előbbre soroltak egy népfő tábornokot, mint nem egy királyi herceget), de amelynek azért, tudván, hogy amúgy is eretnek hírében áll, nagy engedményeket is tett, odáiglan, hogy azt se tudta: helyénvaló-e, ha kezét nyújt Swann-nak ebben az antiszemita környezetben. Erre nézvést hamar megnyugodhatott, hallván, hogy Gilbert nem engedte be Swannt, és „heves szóváltása” volt vele. Nem fenyegette tehát, hogy nyilvánosan társalognia kelljen „szegény Charles”-lal, akit jobb szeretett a magánéletben ajnározni.

– Hát ez meg kicsoda? – szisszent fel Oriane, amikor egy már-már szegényesen egyszerű fekete ruhát viselő furcsa kis nő meg a férje szertartásosan meghajolt előtte. Nem ismerte meg az asszonyt, hát sértetten felszegte a fejét, és kihívóan nem viszonzta az üdvözlést. – Kicsoda ez a nő, Basin? – kérdezte megütközve, látva, hogy a herceg, helyrehozandó az ő modortalanságát, meghajol a hölgynek, és kezét fog a férjével. – Ejnye! hát Chaussepierre-né! Nagyon modortalanut viselkedett, Oriane. – Fogalmam sincs, ki az a Chaussepierre. – Az öreg Chanlivault-né unokaöccse. – Ez nekem nem mond semmit. Ki a nő, és miért köszön nekem? – Ne mondja, hogy nem ismeri! Ez a hölgy Charlevalné, született Henriette Montmorency leánya. – Ó, akkor jól ismertem az anyját, bájos és nagyon szellemes asszony volt... És ő miért ment hozzá mindenféle olyanokhoz, akiket én nem is ismerek? Mit is mondott, hogy hívják? Chaussepierre? – kérdezte, betűzve a nevet, mintha attól félne, hogy rosszul találja ejteni. A herceg szigorú pillantást vetett rá. – Nehogy azt higgye, hogy olyan nevetséges, ha valakit Chaussepierre-nek hívnak. Idősb Chaussepierre a már említett Charlevalné, valamint Sennecourné és Merlerault vicomte-né fivére. Kiváló család. – Elég, elég! – kiáltott a hercegnő; akár egy idomár, mindig leplezni próbálta, hogy megijedne a vadállat fenyegető tekintetétől. – Basin, maga tréfál velem. Nem tudom, honnan bányásza elő ezeket a neveket, de fogadja őszinte elismerésemet! Igaz, hogy Chaussepierre-t nem ismertem, de én is olvastam Balzacot, nemcsak maga, sőt Labiche-t is. Értékelem Chanlivault-t, tetszik Charleval is, de Merlerault! az egyenesen zseniális. Jó, nem mondom, Chaussepierre se rossz. Ilyen nincs, maga úgy válogatta össze ezeket a neveket. Magának pedig – fordult felém –, ha könyvet akar írni, érdemes jól megjegyezni: Charleval és Merlerault. Keresve se találja jobb neveket. – És akkor szépen beperelik, és egyszer csak börtönben találja magát. Ne adjon neki rossz tanácsokat, Oriane! – Remélem, nálam fiatalabbakhoz is fordulhat, ha rossz tanácsokat akar kapni, és főleg, ha meg is akarja fogadni őket. De sose legyen nagyobb bűne, mint hogy könyvet ír!

Egy kicsit távolabb büszke tartású, gyönyörű szép fiatal nő ragyogott ki a társaságból, csupa gyémánt és csipke fehér ruhát viselt. Guermantes-né nézte, ahogy egy egész csoport lesi megbabonázva a szavait. – Mindig és mindenhol a maga húga a legszebb, de ma este különösen bájos – szólt oda Oriane, miközben leült egy székre, az arra sétáló Chimay hercegnek. Froberville ezredes (a hasonló nevű tábornok unokaöccse) telepedett le mellénk, meg Bréauté márki, Vaugoubert pedig hajlongva visszakacsázott

(nemcsak most, de még teniszezés közben se tudott megszabadulni a túlhajtott udvariaskodástól, úgyannyira, hogy ha magas méltóságban lévő személyiségekkel játszott, ő és a partnere szükségképpen vesztett, mert még ahhoz is engedélyt kért, hogy visszaüsse a labdát), visszament tehát Charlushöz (akit mindaddig valósággal beborított Molé grófné terebélyes szoknyája, az egyetlen hölgyé, akinek Charlus hódolattal adózott), mégpedig véletlenül éppen akkor, amikor egy újabb párizsi követség több tagja üdvözölte a bárót. Egy rendkívül értelmesnek tetsző fiatal titkár láttára Vaugoubert olyan mosolygós arccal meredt Charlusre, amelyen ott virult a nyilvánvaló kérdés. Charlus alighanem szívesen kompromittált volna valakit, de hogy őt kompromittálják egy ilyen egyértelmű mosollyal, azt nem bírta elviselni. – Sejtelmem sincs, és nagyon kérem, ne kíváncskodjon ilyen feltűnően. Engem a legkevésbé sem érdekel a dolog. Egyébként a konkrét esetben abszolút tévedésben van. A fiatalembernek egészen más irányú az érdeklődése. – Charlus, akit szerfölött bosszantott, hogy egy buta ember így hírbe hozza őt, nem mondott igazat. Ha igaz lett volna, amit mond, a titkár kivételes eset lett volna a követségen. Merthogy az a bizonyos követség a legkülönbféle emberekből állt, köztük sok középszerűből, úgyhogy ha kiválasztásuk szempontját kereste az ember, egyetlenegy okot talált, a homoszexualitást. Hihetőleg az ellentétek törvénye szerint került a kis diplomata-Szodoma élére egy olyan követ, aki viszont a nőkért bolondult, méghozzá olyan komikus túlzásokra ragadta magát, mint a kabarékonferanszié, aki pattogó parancsszavakkal gyakorlatoztatja férfinak öltözött csapatát. Bár minden ott zajlott a szeme előtt, nem hitte, hogy van egyáltalán olyan, hogy nemi eltévelyedés. Erről hamarosan ékes bizonyítékkal is szolgált, mert testvérhúgát feleségül adta az ügyvivőhöz, akit igen tévesen szoknyabolondnak hitt. Ettől kezdve egy kicsit terhessé vált a jelenléte, és nem sokra rá fel is váltotta egy új excellenciás úr, aki biztosította a társulat egyeneműségét. Más követségek is vetélkedtek emezzel, de nem tudták elhódítani tőle az első helyet (mint ahogy az iskolák versenyében is mindig ugyanaz a gimnázium győz), és több mint tíz évnek kellett eltelnie, hogy – eltérő hajlamú attasék beszivárognán ebbe a tökéletes kis világba – egy másik követség végre elragadja tőle ama kétes dicsőségű győzelmi pálmát.

(Folytatása következik.)

Boros Gábor

SPINOZA CSELEKVÉSMÉLETÉNEK BUKTATÓI

Ha a cselekvésmélet szakértője a „Spinoza cselekvésmélete” kifejezést olvassa egy előadás címében, minden bizonnyal fölmerül benne a kérdés, hogy vajon nem a mindent – és mindenkit – mindennel – és mindenkivel – párosítani akaró és tudó filozófiai konferenciaipar újabb termékével van-e dolga. E kérdésre, úgy vélem, egyértelműen nemmel kell válaszolnunk. Nemcsak arról van ugyanis szó, hogy bárkinek, aki etika írására vállalkozik, kényszerűen föl kell tárnia valamilyen mértékben annak a cselek-